

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 406. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063938848/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

at besejre de enkelte svenske styrker hver for sig, inden invasionshæren blev trukket tilbage over grænsen i maj-juni 1808. Der synes ikke at have været større kampe ved *Magvær Bn* i Värmland, hvor svenskerne i 1808 havde anlagt befæstninger. Efter mindre træfninger i løbet af sommeren og efteråret sluttedes der aftale om våbenstilstand i december 1808, der afløstes et år senere af freden i Jönköping.

I Finland havde operationerne været afbrudt i næsten 2 måneder på grund af foråret, der fik isen til at smelte og gjorde vejene ufremkommelige. Den finske hær blev forøget, og både i militæret og befolkningen voksede forsvarsviljen. Den nyskabte brigade under oberst Johan August Sandels (1764-1831) trængte i maj nordfra frem mod St. Michel (Mikkeli), men måtte midt i juni trække sig tilbage til en stilling nord for Kuopio på grund af overlegne russiske styrkers fremstød under *M. Barclay de Tolly* (1761-1818). Også i det sydlige Finland var der finsk fremgang: Åland befriede 10. maj sig selv ved en af svenske flådeenheder støttet folkerejsning under ledelse af præsten *Henrik Johan Gummens* (1774-1836) og lensmanden *Ers Arén* (1772-1859).

I løbet af sommeren lykkedes det den finske hær støttet af folkets guerilla at trænge langt frem mod syd. Vigtigste slag var i denne fase af krigen de finske sejre ved *Lappo* (Lapua) 14. juli 1808 og ved *Alavo* i august. Samtidigt ogedes de russiske styrker, medens flere forsøg på i september at landsætte svenske tropper i Finland stort set mislykkedes. I slutningen af august 1808 gik russerne til angreb og trængte langsomt den finske hær mod nord. Vendepunktet var kampene 31. august-2. september 1808 ved Ruona og Salmi, hvor den russiske hær under *N.M. Kamenskij* (1776-1811) tvang de finske tropper tilbage. Ganske vist vandt disse en smuk sejr den 13. september ved *Jutas* over en russisk styrke på vej mod *Ny Karleby*; men i det blodige slag ved *Oravais* (vgl. Oravainen) 14. september led de mod Kamenskij et stort nederlag, der reelt afgjorde krigen.

En aftale om våbenstilstand blev indgået, men blev underkendt af den russiske regering. Et overmægtig russisk hær angreb 27. oktober Sandels, men blev slået tilbage således, at dennes tilbagetog var sikret. Modgaugen svækkede den finske hærs kampmoral, og tropperne plagedes af sygdom; under disse omstændigheder blev den 19. november 1808 afsluttet en konvention mellem de militære ledere om den

finske hærs rømning af Finland. De sidste tropper overskred grænsen til Sverige 13. december 1808, den finske hær overvintrede i egnen om Tornedå og led hårdt af sygdom, kulde og mangel på levnedsmidler.

I håb om at tvinge Sverige til fred angreb Rusland i marts 1809 på tre fronter: I Norrland over land, over Kvarkens is mellem Finland og Umeå under ledelse af Barclay de Tolly, mens den russiske hovedstyrke gik over isen mod Åland; det lykkedes den svenske hær under Georg Carl von Döbeln (1758-1820) at trække sig over til Grisslehamn på fastlandet 17. marts 1809, stort set uden tab. Om sommeren kæmpedes der især i omegnen af Umeå uden at en militær afgørelse blev nået. Begge de krigsførende regeringer var dog klar over nødvendigheden af fred, der blev indgået i Fredrikshamn (Hamina) 17. september 1809; Åland, Finland og området frem til den nuværende svensk-finske grænse blev afstået til Rusland. Allerede i februar 1809 havde czar Alexander I (f. 1777, regerede 1801-25) indkaldt til finsk stændermøde i *Borgå* (Porvoo), der fandt sted i marts-juli. Alexander bekræftede Finlands forfatning og religion og hyldedes til gengæld af stænderne.

Efter afsættelsen af Gustav IV Adolf var den norske oberstbefalende Christian August i 1809 blevet valgt til svensk tronfølger, men døde, formentlig af et slagtilfælde, i 1810. Som ny tronfølger valgte rigsdagen samme år den franske officer Jean-Baptiste Bernadotte (1763-1844), der fra 1818 til sin død regerede Sverige og Norge under navnet Karl XIV Johan.

Da meddelelsen om Norges afståelse til Sverige ved freden i Kiel januar 1814 blev kendt i Norge, indkaldte landets statholder *Christian Frederik* en rigsforsamling, der i april-maj 1814 på Eidsvoll udarbejdede en forfatning og valgte den hidtidige statholder til konge.

I mellemtiden havde Sverige vundet stormagternes anerkendelse af sin erhvervelse af Norge og havde således frie hænder til om nødvendigt med våbenmagt at tvinge nordmændene til at respektere Kielfreden. Sidst i juli 1814 iværksatte Sverige et kombineret flåde- og arméangreb; Bernadotte, hvis korps synes at være brudt op fra Strömstad, var den ene af hærens ledere. Næsten overalt havde svenskerne fremgang; men 4-5. august blev en svensk styrke, der angreb *Kongsvinger*, ved Lier og Skotterud slået tilbage med betydelige tab.